

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

23. dubna 2020*

„Řízení o předběžné otázce – Rovné zacházení v zaměstnání a povolání – Směrnice 2000/78/ES – Článek 3 odst. 1 písm. a), čl. 8 odst. 1 a čl. 9 odst. 2 – Zákaz diskriminace na základě sexuální orientace – Podmínky přístupu k zaměstnání nebo k povolání – Pojem – Veřejná prohlášení, která vylučují nábor homosexuálních osob do zaměstnání – Článek 11 odst. 1, čl. 15 odst. 1 a čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie – Ochrana práv – Sankce – Právnická osoba zastupující kolektivní zájem – Aktivní legitimace k jednání před soudem, aniž je jednáno jménem určitého stěžovatele nebo aniž existuje osoba poškozeného – Právo na náhradu škody“

Ve věci C-507/18,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Corte suprema di cassazione (Nejvyšší kasační soud, Itálie) ze dne 30. května 2018, došlým Soudnímu dvoru dne 2. srpna 2018, v řízení

NH

proti

Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford,

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení K. Lenaerts, předseda, R. Silva de Lapuerta, místopředsedkyně, J.-C. Bonichot, M. Vilaras, E. Regan, P. G. Xuereb a I. Jarukaitis (zpravodaj), předsedové senátů, J. Malenovský, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, C. Toader, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos a N. Piçarra, soudci,

generální advokátka: E. Sharpston,

vedoucí soudní kanceláře: R. Schiano, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 15. července 2019,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za NH C. Taorminou a G. Taorminou, avvocati,
- za Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford A. Guarisem, avvocato,
- za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s G. De Socio, avvocato dello Stato,
- za řeckou vládu E.-M. Mamouna, jako zmocněnkyní,

* Jednací jazyk: italština.

– za Evropskou komisi B.-R. Killmannem a D. Martinem, jako zmocněnci,
po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 31. října 2019,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 2, 3 a 9 směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání (Úř. věst. 2000, L 303, s. 16; Zvl. vyd. 05/04, s. 79).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi NH a Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford (dále jen „Associazione“) ve věci prohlášení učiněných NH během rozhlasového vysílání, že v rámci své advokátní kanceláře nechce spolupracovat s homosexuálními osobami.

Právní rámec

Unijní právo

Listina

- 3 Článek 11 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“), nadepsaný „Svoboda projevu a informací“, v odstavci 1 uvádí:

„Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.“

- 4 Článek 15 Listiny, nadepsaný „Právo svobodné volby povolání a právo pracovat“, v odstavci 1 stanoví:

„Každý má právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání.“

- 5 Článek 21 Listiny, který se týká zákazu diskriminace, v odstavci 1 uvádí:

„Zakazuje se jakákoli diskriminace založená zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci.“

Směrnice 2000/78

- 6 Body 9, 11, 12 a 28 odůvodnění směrnice 2000/78 uvádějí:

„(9) Zaměstnání a povolání jsou klíčovými prvky při zaručení rovných příležitostí pro všechny a velmi přispívají k plné účasti občanů na hospodářském, kulturním a sociálním životě a k osobnímu rozvoji.

[...]

(11) Diskriminace na základě [...] sexuální orientace může ohrozit dosažení cílů Smlouvy o [FEU], zejména dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti a sociální ochrany, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářské a sociální soudržnosti, solidarity a volného pohybu osob.

(12) K tomuto účelu by měla být v celé[Unii] zakázána jakákoli přímá nebo nepřímá diskriminace na základě [...] sexuální orientace v oblastech zahrnutých touto směrnicí. [...]

[...]

(28) Tato směrnice stanoví minimální požadavky, čímž dává členským státům možnost volby zavedení nebo ponechání příznivějších ustanovení. [...]"

7 Článek 1 této směrnice uvádí:

„Účelem této směrnice je stanovit obecný rámec pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace v zaměstnání a povolání, s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení.“

8 Článek 2 uvedené směrnice, nadepsaný „Pojem diskriminace“, stanoví:

„1. Pro účely této směrnice se ‚zásadou rovného zacházení‘ rozumí neexistence jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na jakémkoli základě uvedeném v článku 1.

2. Pro účely odstavce 1 se

a) ‚přímou diskriminací‘ rozumí, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě jednoho z důvodů uvedených v článku 1;

b) ‚nepřímou diskriminací‘ rozumí, pokud by v důsledku zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo zvyklosti byla osoba určitého náboženského vyznání nebo víry, určitého zdravotního postižení, určitého věku nebo určité sexuální orientace v porovnání s jinými osobami znevýhodněna, ledaže:

i) takové ustanovení, kritérium nebo praxe jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné [...]

[...]"

9 Článek 3 téže směrnice vymezuje oblast její působnosti. Tento článek v odst. 1 písm. a) stanoví:

„V rámci pravomocí svěřených [Unii] se tato směrnice vztahuje na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejných subjektů, pokud jde o

a) podmínky přístupu k zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti nebo k povolání, včetně kritérií výběru a podmínek nábory bez ohledu na obor činnosti a na všech úrovních profesní hierarchie včetně získávání praktických zkušeností.“

10 Článek 8 směrnice 2000/78, nadepsaný „Minimální požadavky“, v odstavci 1 uvádí:

„Členské státy mohou přijmout nebo zachovat ustanovení, která jsou příznivější pro ochranu zásady rovného zacházení než ustanovení této směrnice.“

- 11 Článek 9 této směrnice se nachází v její kapitole II, která se týká opravných prostředků a výkonu práva. Tento článek, nadepsaný „Ochrana práv“, v odstavci 2 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby sdružení, organizace nebo právnické osoby, které mají v souladu s kritérii stanovenými jejich vnitrostátními právními předpisy oprávněný zájem na zajištění dodržování této směrnice, mohly ve prospěch nebo na podporu žalobce s jeho souhlasem zahájit jakékoli soudní nebo správní řízení určené pro vymáhání plnění povinností podle této směrnice.“

- 12 Článek 17 uvedené směrnice, nadepsaný „Sankce“, stanoví:

„Členské státy stanoví systém sankcí za porušování vnitrostátních předpisů přijatých k provedení této směrnice a přijmou všechna opatření nezbytná k zajištění jejich uplatňování. Tyto sankce, které mohou zahrnovat náhradu škody poškozenému, musí být účinné, přiměřené a odrazující. [...]“

Italské právo

- 13 Decreto legislativo n. 216 – Attuazione della direttiva 2000/78 per la parità di trattamento in materia di occupazione e di condizioni di lavoro (legislativní nařízení č. 216, kterým se provádí směrnice 2000/78 o rovném zacházení v zaměstnání a povolání), ze dne 9. července 2003 (GURI č. 187, 13. srpna 2003, s. 4), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „legislativní nařízení č. 216“), v čl. 2 odst. 1 písm. a) uvádí:

„Pro účely tohoto nařízení [...] se zásadou rovného zacházení rozumí neexistence jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Tato zásada znamená, že neexistuje žádná přímá nebo nepřímá diskriminace vymezená následovně:

- a) přímou diskriminací se rozumí, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.“

- 14 Článek 3 odst. 1 písm. a) tohoto legislativního nařízení zní:

„Zásada rovného zacházení bez ohledu na náboženské vyznání či víru, zdravotní postižení, věk a sexuální orientaci se vztahuje na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru a podléhá formám soudní ochrany uvedeným v článku 4, a to zejména ve vztahu k následujícím oblastem:

- a) přístup k zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti nebo k povolání, včetně kritérií výběru a podmínek nábory.“

- 15 Článek 5 uvedeného legislativního nařízení stanoví:

„1. Odborové organizace, sdružení a organizace zastupující poškozená práva nebo zájmy na základě zmocnění, které musí být pod sankcí neplatnosti uděleno veřejnou listinou nebo ověřenou soukromou listinou, jsou v souladu s článkem 4 aktivně legitimovány jednat jménem, na účet nebo na podporu osoby, která je předmětem diskriminace, proti fyzické nebo právnické osobě, které jsou diskriminační jednání nebo akt přičitatelné.

2. Subjekty uvedené v odstavci 1 jsou rovněž aktivně legitimovány jednat v případech kolektivní diskriminace, pokud osoby poškozené diskriminací nejsou přímo a bezprostředně identifikovatelné.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 16 Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že NH je advokát a Associazione je sdružením advokátů, kteří hájí u soudu práva leseb, gayů, bisexuálů, transgenderových osob a intersexuálů (LGBTI).
- 17 Associazione, které mělo za to, že NH učinil vyjádření představující diskriminační chování na základě sexuální orientace pracovníků v rozporu s čl. 2 odst. 1 písm. a) legislativního nařízení č. 216, podalo proti NH žalobu k Tribunale di Bergamo (soud v Bergamu, Itálie).
- 18 Usnesením ze dne 6. srpna 2014 uvedený soud jakožto pracovní soud rozhodl, že chování NH, který v průběhu rozhovoru v rozhlasovém vysílání uvedl, že ve své advokátní kanceláři nechce zaměstnat homosexuální osoby ani s nimi nechce spolupracovat, je protiprávní, jelikož představuje přímou diskriminaci. Tribunale di Bergamo (soud v Bergamu) na tomto základě uložil NH povinnost zaplatit Associazione náhradu škody ve výši 10 000 eur a nařídil zveřejnění úryvků tohoto usnesení v celostátním deníku.
- 19 Rozsudkem ze dne 23. ledna 2015 Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii, Itálie) zamítl odvolání, které NH proti uvedenému usnesení podal.
- 20 NH podal proti tomuto rozsudku dovolání ke Corte suprema di cassazione (Nejvyšší kasační soud, Itálie), který je předkládajícím soudem. Na podporu tohoto dovolání se NH dovolává zejména nesprávného uplatnění článku 5 legislativního nařízení č. 216, jelikož odvolací soud uznal aktivní legitimaci Associazione, jakož i porušení nebo nesprávného uplatnění čl. 2 odst. 1 písm. a) a článku 3 tohoto legislativního nařízení z důvodu, že názor ohledně povolání advokáta nevyjádřil v postavení zaměstnavatele, nýbrž jako prostý občan, a že sporná prohlášení byla učiněna mimo jakýkoli skutečný profesionální kontext.
- 21 Předkládající soud uvádí, že odvolací soud ve svém rozsudku konstatoval, že „v průběhu rozhovoru v rozhlasovém vysílání pronesl [NH] řadu vět, k nimž ho postupně pobídl druhý účastník rozhovoru, [...] na podporu své obecné averze vůči dané skupině osob, kterými nechce být obklopen ve svém kabinetu [...] a které nechce ani při hypotetickém výběru svých spolupracovníků“, a že neprobíhal žádný nábor zaměstnanců, ani nebyl plánován.
- 22 V tomto kontextu se předkládající soud zaprvé táže, zda je takové sdružení advokátů, jako je Associazione, zastupujícím subjektem ve smyslu čl. 9 odst. 2 směrnice 2000/78. V tomto ohledu zejména uvádí, že doporučení Komise 2013/396/EU ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie (Úř. věst. 2013, L 201, s. 60) a sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů nazvané „Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu“ [COM(2013) 401 final] mezi kritérii relevantními pro určení zastupujícího subjektu oprávněného podat reprezentativní žalobu uvádějí nejenom vztah mezi cílem zakotveným ve stanovách dotyčného subjektu a právy, jejichž porušení je namítáno, ale rovněž skutečnost, že cílem tohoto subjektu není dosahování zisku.
- 23 V projednávaném případě odvolací soud uznal aktivní legitimaci Associazione s ohledem na jeho stanovy, podle kterých má toto sdružení „za cíl přispívat k rozvoji a šíření kultury a dodržování práv osob“ LGBTI „tím, že vyžaduje pozornost soudních orgánů“, a „řídí vytváření sítě advokátů [...]; [jakož i] podporuje a propaguje soudní ochranu a užívání nástrojů kolektivní obrany před vnitrostátními a mezinárodními soudy“.

- 24 Předkládající soud upřesňuje, že italské právo stanoví, že pokud diskriminace v zaměstnání nesměřuje proti konkrétní oběti, nýbrž proti určité kategorii osob, čl. 5 odst. 2 legislativního nařízení č. 216 zajisté přiznává aktivní legitimaci subjektům uvedeným v tomto ustanovení, o kterých se má za to, že zastupují zájmy společenství poškozených osob. Předkládající soud má nicméně pochybnosti o tom, že by sdružení advokátů, jehož hlavním cílem je poskytovat právní pomoc osobám LGBTI, mohla být pouze z důvodu, že v jeho stanovách je uvedeno, že jeho cílem je rovněž podporovat dodržování práv těchto osob, přiznána aktivní legitimace k podání žaloby, včetně uplatnění nároku na náhradu škody, proti diskriminaci související se zaměstnáním na základě jeho vlastního přímého zájmu.
- 25 Zadruhé se předkládající soud zamýšlí nad omezeními, která právní úprava pro boj proti diskriminaci v zaměstnání a povolání stanoví pro výkon svobody projevu. Poznává, že ochrana proti diskriminaci, kterou poskytují směrnice 2000/78 a legislativní nařízení č. 216, se vztahuje na situace vzniku, výkonu a ukončení pracovního poměru, a ovlivňuje tak hospodářskou iniciativu. Nicméně tyto akty podle něj nesouvisí se svobodou projevu a ani ji patrně nemají omezovat. Uplatnění uvedených aktů navíc podle jeho názoru podléhá existenci skutečného rizika diskriminace.
- 26 V důsledku toho se táže, zda k tomu, aby mohlo být konstatováno, že se jedná o situaci přístupu k zaměstnání, na kterou se vztahuje směrnice 2000/78 a vnitrostátní právní úprava, která tuto směrnici provádí, je nezbytné, aby probíhalo přinejmenším individuální vyjednávání o náborech do zaměstnání nebo existovala veřejná nabídka zaměstnání, a zda při neexistenci takové okolnosti jsou pouhá prohlášení, která nevykazují alespoň charakteristiky veřejné nabídky zaměstnání, chráněna svobodou projevu.
- 27 Za těchto podmínek se Corte suprema di Cassazione (Nejvyšší kasační soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Má být článek 9 směrnice [2000/78] vykládán v tom smyslu, že sdružení složené z advokátů specializovaných na pomoc kategorii osob s odlišnou sexuální orientací v soudním řízení, které ve stanovách uvádí jako cíl podporu kultury a dodržování práv této kategorie osob, je automaticky nositelem kolektivního zájmu a představuje neziskově zaměřené sdružení oprávněné jednat v soudním řízení, a to i podáním žaloby na náhradu škody, nastanou-li skutečnosti, které jsou vůči uvedené kategorii osob považovány za diskriminační?
- 2) Spadá vyjádření názoru proti kategorii homosexuálních osob, jímž osoba dotazovaná v průběhu rozhovoru v zábavním rozhlasovém vysílání prohlásila, že by ve své advokátní kanceláři tyto osoby nikdy nezaměstnala, ani by s nimi nechtěla spolupracovat, do oblasti působnosti ochrany proti diskriminaci stanovené ve směrnici [2000/78] podle správného výkladu jejích článků 2 a 3, a ačkoli z její strany v žádném případě neprobíhal nábor zaměstnanců, ani nebyl plánován?“

K předběžným otázkám

Ke druhé otázce

- 28 Na úvod je třeba poznamenat, že v rámci druhé otázky, kterou je třeba zkoumat na prvním místě, předkládající soud odkazuje jak na článek 2 směrnice 2000/78, který se týká pojmu diskriminace, tak na její článek 3, který se týká oblasti působnosti této směrnice. Z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nicméně vyplývá, že v původním řízení se nejedná o to, zda prohlášení, která učinil NH, spadají pod pojem „diskriminace“, jak je definován v prvním z těchto ustanovení, ale o to, zda tato prohlášení s ohledem na okolnosti, za kterých byla učiněna, spadají do věcné působnosti uvedené směrnice v rozsahu, v němž se tato směrnice v čl. 3 odst. 1 písm. a) vztahuje na „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání, včetně kritérií výběru a podmínek náborech“.

- 29 V důsledku toho je třeba mít za to, že podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda výraz „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“, který se nachází v čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2000/78, musí být vykládán v tom smyslu, že pod tento výraz spadají prohlášení osoby učiněná v průběhu audiovizuálního vysílání, že by ve svém podniku nikdy nezaměstnala osoby s určitou sexuální orientací, ani by s takovými osobami nespolečně pracovala v rámci svého podniku, a to ačkoli neprobíhal žádný nábor zaměstnanců, ani nebyl plánován.
- 30 Článek 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2000/78 stanoví, že v rámci pravomocí svěřených Unii se tato směrnice vztahuje na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejných subjektů, pokud jde o podmínky přístupu k zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti nebo k povolání, včetně kritérií výběru a podmínek nábora bez ohledu na obor činnosti a na všech úrovních profesní hierarchie včetně získávání praktických zkušeností.
- 31 Tato směrnice neodkazuje na právo členských států za účelem definice výrazu „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“. Z požadavků jednotného používání unijního práva a zásady rovnosti však vyplývá, že znění ustanovení unijního práva, které výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení svého smyslu a dosahu, musí být zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem v celé Unii [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 18. října 2016, Nikiforidis, C-135/15, EU:C:2016:774, bod 28, a rozsudek ze dne 26. března 2019, SM (Dítě, jehož péče je zajišťována v režimu alžírského institutu „kafala“), C-129/18, EU:C:2019:248, bod 50].
- 32 Mimoto vzhledem k tomu, že uvedená směrnice nedefinuje výraz „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“, musí být tento výraz vykládán v souladu s jeho obvyklým smyslem v běžném jazyce, s přihlédnutím ke kontextu, ve kterém je použit, a k cílům, které sleduje právní úprava, jejíž je součástí (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. září 2014, Deckmyn a Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, bod 19, a rozsudek ze dne 29. července 2019, Spiegel Online, C-516/17, EU:C:2019:625, bod 65).
- 33 Pokud jde o znění čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2000/78, je třeba uvést, že slovní spojení „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“ se v běžném jazyce vztahuje na okolnosti nebo skutečnosti, jejichž existence musí být nutně prokázána, aby osoba mohla získat dané zaměstnání nebo povolání.
- 34 Nicméně znění tohoto ustanovení neumožňuje samo o sobě určit, zda prohlášení učiněná mimo jakýkoli nábor osoby do daného zaměstnání nebo povolání, který probíhá nebo je naplánován, spadají do věcné působnosti této směrnice. Je tedy třeba vycházet z kontextu, do kterého tento čl. 3 odst. 1 písm. a) spadá, a z cílů uvedené směrnice.
- 35 V tomto ohledu je třeba připomenout, že směrnice 2000/78 byla přijata na základě článku 13 ES, který nyní po změně odpovídá čl. 19 odst. 1 SFEU, jenž svěřuje Unii pravomoc přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě mimo jiné sexuální orientace.
- 36 Podle článku 1 směrnice 2000/78 a jak vyplývá jednak z nadpisu a bodů odůvodnění této směrnice a jednak z jejího obsahu a účelu, je účelem této směrnice stanovit obecný rámec pro boj s diskriminací na základě mimo jiné sexuální orientace v „zaměstnání a povolání“, s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení, a to tím, že každé osobě poskytuje účinnou ochranu proti diskriminaci mimo jiné na základě tohoto důvodu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. ledna 2019, E. B., C-258/17, EU:C:2019:17, bod 40 a citovaná judikatura).
- 37 Zejména bod 9 odůvodnění této směrnice zdůrazňuje, že zaměstnání a povolání jsou klíčovými prvky při zaručení rovných příležitostí pro všechny a velmi přispívají k plné účasti občanů na hospodářském, kulturním a sociálním životě a k osobnímu rozvoji. Rovněž v tomto smyslu bod 11 odůvodnění dané

směrnice uvádí, že diskriminace na základě mimo jiné sexuální orientace může ohrozit dosažení cílů Smlouvy o FEU, zejména dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti a sociální ochrany, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářské a sociální soudržnosti, solidarity a volného pohybu osob.

- 38 Směrnice 2000/78 tedy v oblasti, kterou pokrývá, konkretizuje obecnou zásadu zákazu diskriminace, jež je nyní zakotvena v článku 21 Listiny (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, bod 47).
- 39 S ohledem na tento cíl a vzhledem k povaze práv, která chce směrnice 2000/78 chránit, a k základním hodnotám, z nichž vychází, nemůže být výraz „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) této směrnice, který vymezuje její oblast působnosti, vykládán restriktivně (obdobně viz rozsudek ze dne 12. května 2011, Runevič-Vardyn a Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, bod 43, a rozsudek ze dne 16. července 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, bod 42).
- 40 Soudní dvůr tak již rozhodl, že směrnice 2000/78 se může použít v situacích, jež se v oblasti zaměstnání a povolání týkají prohlášení souvisejících s „podmínk[ami] přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání, včetně [...] podmínek nábory“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2000/78. Zejména měl za to, že pod tento výraz mohou spadat veřejná prohlášení týkající se určité náborové politiky a učiněná i přesto, že se daný systém přijímání nezakládá na veřejné nabídce nebo na přímém vyjednávání v návaznosti na výběrové řízení, které předpokládá podání přihlášek a jejich předběžný výběr podle toho, které z nich jsou pro zaměstnavatele zajímavé (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. dubna 2013, Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, body 44 a 45).
- 41 Rovněž rozhodl, že pouhá skutečnost, že prohlášení evokující homofobní politiku v oblasti zaměstnávání nepocházejí od osoby, která má právní způsobilost přímo určovat politiku dotyčného zaměstnavatele v oblasti zaměstnávání nebo zavazovat či zastupovat tohoto zaměstnavatele v oblasti zaměstnávání, nebrání nutně tomu, aby taková prohlášení mohla spadat pod podmínky tohoto zaměstnavatele pro přístup k zaměstnání nebo k povolání. Soudní dvůr v tomto ohledu upřesnil, že skutečnost, že se zaměstnavatel jasně nedistancoval od dotčených prohlášení, stejně jako vnímání veřejnosti nebo dotčených kruhů představují relevantní okolnosti, které může orgán rozhodující ve věci zohlednit v rámci celkového posouzení skutkového stavu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. dubna 2013, Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, body 47 až 51).
- 42 Mimoto ani okolnost, že v době, kdy byla učiněna dotčená prohlášení, neprobíhalo žádné vyjednávání za účelem nábory, nevyklučuje možnost, že taková prohlášení spadají do věcné působnosti směrnice 2000/78.
- 43 Z těchto úvah plyne, že ačkoli některé okolnosti, jako je neexistence probíhajícího nebo plánovaného nábory, nejsou rozhodující pro účely určení, zda se prohlášení týkají dané náborové politiky, a tudíž spadají pod výraz „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2000/78, je však k tomu, aby taková prohlášení spadala do věcné působnosti této směrnice, jak je vymezena v tomto ustanovení, nezbytné, aby mohla být skutečně spojena s náborovou politikou daného zaměstnavatele, což vyžaduje, aby vazba, kterou mají na podmínky přístupu k zaměstnání nebo k povolání u tohoto zaměstnavatele, nebyla hypotetická. Existence takové vazby musí být posouzena vnitrostátním soudem, kterému byla věc předložena, v rámci celkové analýzy okolností, které charakterizují dotyčná prohlášení.
- 44 Pokud jde o kritéria, která musí být za tímto účelem zohledněna, je třeba upřesnit, že – jak rovněž v podstatě uvedla generální advokátka v bodech 53 až 56 svého stanoviska – relevantní jsou zejména zaprvé postavení autora posuzovaných prohlášení a funkce, v jaké prohlášení učinil, z nichž musí vyplývat, že je buď sám potenciálním zaměstnavatelem nebo že je právně nebo fakticky schopen mít rozhodující vliv na náborovou politiku potenciálního zaměstnavatele nebo jeho rozhodnutí o nábory

nebo přinejmenším může být veřejností a dotčenými kruhy vnímán tak, že je schopen mít takový vliv, a to i když nemá právní způsobilost určovat náborovou politiku dotyčného zaměstnavatele nebo zavazovat či zastupovat tohoto zaměstnavatele v oblasti zaměstnávání.

- 45 Zadruhé jsou relevantní povaha a obsah dotčených prohlášení. Uvedená prohlášení se musí vztahovat k podmínkám dotyčného zaměstnavatele pro přístup k zaměstnání nebo k povolání a prokazovat úmysl tohoto zaměstnavatele diskriminovat na základě jednoho z kritérií stanovených ve směrnici 2000/78.
- 46 Zatřetí musí být zohledněn kontext, ve kterém byla dotčená prohlášení učiněna, zejména jejich veřejná nebo soukromá povaha, nebo také skutečnost, že byla rozšířena u veřejnosti, a to ať již prostřednictvím tradičních médií nebo prostřednictvím sociálních sítí.
- 47 Tento výklad směrnice 2000/78 nemůže být vyvrácen případným omezením výkonu svobody projevu, které by mohl způsobit a na které poukazuje předkládající soud.
- 48 Je pravda, že svoboda projevu jakožto podstatný základ demokratické a pluralitní společnosti odrážející hodnoty, na kterých je Unie podle článku 2 SEU založena, představuje základní právo zaručené článkem 11 Listiny (rozsudek ze dne 6. září 2011, Patriciello, C-163/10, EU:C:2011:543, bod 31).
- 49 Avšak jak vyplývá z čl. 52 odst. 1 Listiny, svoboda projevu není absolutním právem a její výkon může být omezen pod podmínkou, že jsou tato omezení stanovena zákonem, respektují podstatu tohoto práva a dodržují zásadu proporcionality, tedy pokud jsou nezbytná a pokud skutečně odpovídají cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého. Jak přitom uvedla generální advokátka v bodech 65 až 69 svého stanovisko, v projednávaném případě tomu tak je.
- 50 Omezení výkonu svobody projevu, která mohou vyplývat ze směrnice 2000/78, jsou totiž stanovena zákonem, jelikož vyplývají přímo z této směrnice.
- 51 Tato omezení kromě toho respektují podstatu svobody projevu, neboť se uplatňují pouze za účelem dosažení cílů směrnice 2000/78, kterými jsou zaručení zásady rovného zacházení v oblasti zaměstnání a povolání a dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti a sociální ochrany. Tato omezení jsou tak odůvodněna těmito cíli.
- 52 Taková omezení jsou rovněž v souladu se zásadou proporcionality v rozsahu, v němž jsou zakázané důvody diskriminace vyjmenovány v článku 1 směrnice 2000/78, jejíž věcná i osobní působnost jsou vymezeny v jejím článku 3, a zásah do výkonu svobody projevu nepřekračuje meze toho, co je k dosažení cílů uvedené směrnice nezbytné, když zakazuje pouze prohlášení, která představují diskriminaci v oblasti zaměstnání nebo povolání.
- 53 Mimoto omezení výkonu svobody projevu vyplývající ze směrnice 2000/78 jsou nezbytná k zaručení práv v oblasti zaměstnání a povolání, která mají osoby náležející do skupin osob, jež jsou charakterizovány jedním z důvodů uvedených v článku 1 této směrnice.
- 54 Zejména kdyby na rozdíl od výkladu výrazu „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“, uvedeného v čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2000/78 a vysvětleného v bodě 43 tohoto rozsudku, daná prohlášení nespádala do věcné působnosti této směrnice pouze z důvodu, že byla učiněna mimo nábor zaměstnanců, zejména v rámci zábavního audiovizuálního vysílání, nebo představovala vyjádření osobního názoru jejich autora, právě samotná podstata ochrany poskytnuté uvedenou směrnicí v oblasti zaměstnání a povolání by se mohla stát iluzorní.

- 55 Jak totiž v podstatě uvedla generální advokátka v bodech 44 a 57 svého stanoviska, v jakémkoliv náboru zaměstnanců se největší výběr odehrává mezi osobami, které se přihlásily, a těmi, které tak neučinily. Přitom vyjadřování diskriminačních názorů v oblasti zaměstnání a povolání zaměstnavatelem nebo osobou, která je vnímána tak, že je schopna mít rozhodující vliv na náborovou politiku podniku, může odradit dané osoby od toho, aby se o místo ucházely.
- 56 Prohlášení, která spadají do věcné působnosti směrnice 2000/78, jak je definována v jejím článku 3, nemohou být proto vyňata z režimu boje proti diskriminaci v zaměstnání a povolání zavedeného touto směrnicí z důvodu, že tato prohlášení byla učiněna v průběhu zábavního audiovizuálního vysílání nebo představují rovněž vyjádření osobního názoru jejich autora ohledně kategorie osob, kterých se týkají.
- 57 Předkládajícímu soudu přísluší v projednávaném případě posoudit, zda okolnosti, které charakterizují prohlášení dotčená v původním řízení, prokazují, že vazba mezi těmito prohlášeními a podmínkami přístupu k zaměstnání nebo k povolání v dotčené advokátní kanceláři není hypotetická, přičemž takové posouzení má skutkovou povahu, a uplatnit v rámci tohoto posouzení kritéria uvedená v bodech 44 až 46 tohoto rozsudku.
- 58 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět, že výraz „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“, obsažený v čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2000/78, musí být vykládán v tom smyslu, že tento výraz zahrnuje prohlášení učiněná osobou v průběhu audiovizuálního vysílání, že by ve svém podniku nikdy nezaměstnala osoby s určitou sexuální orientací, ani by s nimi nechtěla spolupracovat, ačkoli neprobíhal žádný nábor zaměstnanců, ani nebyl plánován, pod podmínkou, že vazba mezi těmito prohlášeními a podmínkami přístupu k zaměstnání nebo k povolání v tomto podniku není hypotetická.

K první otázce

- 59 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda směrnice 2000/78 musí být vykládána v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, podle které sdružení advokátů, které má podle svých stanov za cíl zastupovat před soudem osoby, jež mají zejména určitou sexuální orientaci, a podporovat kulturu a dodržování práv této kategorie osob, má na základě tohoto cíle a bez ohledu na svůj případný cíl dosahování zisku automaticky aktivní legitimaci k zahájení soudního řízení určeného pro vymáhání plnění povinností vyplývajících z této směrnice a případně získání náhrady škody, pokud nastanou skutečnosti, které mohou představovat diskriminaci ve smyslu uvedené směrnice vůči uvedené kategorii osob, a poškozenou osobu není možno identifikovat.
- 60 Článek 9 odst. 2 směrnice 2000/78 stanoví, že členské státy zajistí, aby sdružení, organizace nebo právnické osoby, které mají v souladu s kritérii stanovenými jejich vnitrostátními právními předpisy oprávněný zájem na zajištění dodržování této směrnice, mohly ve prospěch nebo na podporu žalobce s jeho souhlasem zahájit jakékoli soudní nebo správní řízení určené pro vymáhání plnění povinností podle uvedené směrnice.
- 61 Ze samotného znění tohoto ustanovení tak vyplývá, že toto ustanovení neukládá, aby takovému sdružení, jako je sdružení dotčené v původním řízení, byla v členských státech přiznána aktivní legitimace k zahájení soudního řízení určeného pro vymáhání plnění povinností vyplývajících ze směrnice 2000/78, pokud není možné identifikovat žádnou poškozenou osobu.
- 62 Nicméně čl. 8 odst. 1 směrnice 2000/78, ve světle bodu 28 jejího odůvodnění, stanoví, že členské státy mohou přijmout nebo zachovat ustanovení, která jsou příznivější pro ochranu zásady rovného zacházení než ustanovení této směrnice.

- 63 Soudní dvůr na základě tohoto ustanovení rozhodl, že čl. 9 odst. 2 směrnice 2000/78 nebrání nijak tomu, aby členský stát ve svých vnitrostátních právních předpisech stanovil právo sdružení, která mají oprávněný zájem na zajištění dodržování této směrnice, podat návrh na zahájení soudního nebo správního řízení určeného pro vymáhání plnění povinností vyplývajících z této směrnice, aniž jednájí jménem určitého stěžovatele, nebo pokud není možné určit konkrétního stěžovatele (rozsudek ze dne 25. dubna 2013, Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, bod 37).
- 64 Pokud členský stát učiní takovou volbu, přísluší mu rozhodnout, za jakých podmínek může takové sdružení, jako je sdružení dotčené v původním řízení, zahájit soudní řízení za účelem určení existence diskriminace zakázané směrnicí 2000/78 a jejího sankcionování. Přísluší mu zejména určit, zda má mít skutečnost, že sdružení usiluje o dosažení zisku, či nikoli, vliv na posouzení jeho aktivní legitimace v tomto smyslu, a upřesnit rozsah takového řízení, zejména sankce, které mohou být uloženy po jeho skončení, přičemž takové sankce musí být v souladu s článkem 17 směrnice 2000/78 účinné, přiměřené a odrazující, a to i v případě, že nelze identifikovat žádnou poškozenou osobu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. dubna 2013, Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, body 62 a 63).
- 65 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět, že směrnice 2000/78 musí být vykládána v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, podle které sdružení advokátů, které má podle svých stanov za cíl zastupovat před soudem osoby, jež mají zejména určitou sexuální orientaci, a podporovat kulturu a dodržování práv této kategorie osob, má na základě tohoto cíle a bez ohledu na svůj případný cíl dosahování zisku automaticky aktivní legitimaci k zahájení soudního řízení určeného pro vymáhání plnění povinností vyplývajících z této směrnice a případně získání náhrady škody, pokud nastanou skutečnosti, které mohou představovat diskriminaci ve smyslu uvedené směrnice vůči uvedené kategorii osob, a poškozenou osobu není možno identifikovat.

K nákladům řízení

- 66 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Výraz „podmínky přístupu k zaměstnání [...] nebo k povolání“, obsažený v čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, musí být vykládán v tom smyslu, že tento výraz zahrnuje prohlášení učiněná osobou v průběhu audiovizuálního vysílání, že by ve svém podniku nikdy nezaměstnala osoby s určitou sexuální orientací, ani by s nimi nechtěla spolupracovat, ačkoli neprobíhal žádný nábor zaměstnanců, ani nebyl plánován, pod podmínkou, že vazba mezi těmito prohlášeními a podmínkami přístupu k zaměstnání nebo k povolání v tomto podniku není hypotetická.
- 2) Směrnice 2000/78 musí být vykládána v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, podle které sdružení advokátů, které má podle svých stanov za cíl zastupovat před soudem osoby, jež mají zejména určitou sexuální orientaci, a podporovat kulturu a dodržování práv této kategorie osob, má na základě tohoto cíle a bez ohledu na svůj případný cíl dosahování zisku automaticky aktivní legitimaci k zahájení soudního řízení určeného pro vymáhání plnění povinností vyplývajících z této směrnice a případně získání náhrady škody, pokud nastanou skutečnosti, které mohou představovat diskriminaci ve smyslu uvedené směrnice vůči uvedené kategorii osob, a poškozenou osobu není možno identifikovat.

Podpisy